

в якій поступовий розвиток людини у напрямку до більшого просвітлення та самоконтролю відігравав ключову роль. На думку античних філософів, поведінка та емоції (наприклад пияцтво, надмірне статевий потяг або напад гніву) може призвести до психічних захворювань. Філософи наголошували на необхідності піклуватися не лише про душу, а й про тіло, а філософський спосіб життя, що складається із поміркованості та емоційного контролю, міг захистити від психічних захворювань. Питання про галюцинації та марення, взаємодія тіла – душі, фізична природа душі були типовими темами для виникнення дослідження психічних захворювань та божевілля. Стародавні філософи вважали, що психічні захворювання не завжди можна вилікувати за допомогою ліків. “Хвороби душі” пояснювались як вирази загальнолюдських бажань і страхів, тоді як психічні хвороби часто мали дивні та фантастичні, або зовсім відверті тваринні елементи.

Література:

1. Аврелій М. Наодинці з собою. – Львів: Априорі, 2018. – 184 с.
2. Адо П. Що таке антична філософія? – Львів: Новий Акрополь, 2014. – 428 с.
3. Адо П. Покривало Ізиди. Нарис історії ідеї Природи. – Київ: Новий Акрополь, 2016. – 470 с.
4. Арістотель. Нікомахова етика. – К.: Аква-Плюс, 2002. – 480 с.
5. Арістотель. Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. – К.: Основи, 2000. – 239 с.
6. Берд М. S.P.Q.R. Історія Давнього Риму. – Київ: BOOKSHEF: Форс Україна, 2019. – 478.
7. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей. 1-3. – К.: Дух і Літера, 2009. – 576 с.
8. Платон. Держава / перекл. Дз. Коваль. – Київ.: Орієнтир, 2017. – 336 с.
9. Платон. Собрание сочинений: В 4 т. / Общ. ред. А. Ф. Лосева, В. Ф. Асмуса, А. А. Тахо-Годи. – М., 1990 – 1994.
10. Сенека Л. А. Моральні листи до Луцілія. – Львів: Априорі, 2020. – 392 с.
11. Ціцерон М. Т. Про закони. Про природу богів. – Львів: Априорі, 2020. – 392 с.

Коцюба М. П.,
НМУ імені О. О. Богомольця,
maximkotsyba@gmail.com

КОРОТКІ ЗАУВАГИ ЩОДО ПОНЯТТЯ ЗДОРОВ'Я

Поняття здоров'я не так вже й давно з'явилося в людській культурі, хоча видається ніби воно є вікопомним. Ба більше, здорова тьма підказує, що для того аби вирізнити “хворобу” з-поміж усіх станів людини ми мусимо мати у досвіді (принаймні там) принцип такого розрізнення – “здоров'я”.

Про це докладно писав і розводився відомий французький філософ Мішель Фуко (1926-1984) у своїх роботах¹. В них він обстоював тезу, що поняття хвороби з'являється набагато пізніше за “здоров'я”. А останнє пов'язане із інстанцією “влада”, котра має виключну монополію на право і норму, що безпосередньо визначають і “здоров'я”, і “хворобу”. Але такий погляд не є цілком новаторським, бо культурна антропологія паралельно із структурною соціологією вже про це сказали, подекуди доволі докладно увиразивши свої розвідки наочними описами як конкретних, так і уявлених спільнот.

Розвідки культурних антропологів оприявнюють факт доволі пізньої появи “здоров'я” як певного роду цінності в культурі. На противагу цьому бачимо численні описи хвороб, недугів, зараз, болячок та іншого. Та ще більше бачимо способів їх лікування, виведення, вицілення, вигоєння, відшіптування, відволодання. А саме поняття здоров'я більше пов'язано із соціальною нормою, аніж із цінностями (хоча до слова треба сказати, що і саме поняття цінностей не є виковним, а з'являється десь на межі ХІХ-ХХ століть).

Докладні дослідження антропологів² окрім цього показують, що існує ціла низка універсальних або загальнолюдських ознак здоров'я (і хвороби). Ці ж самі ознаки можуть бути застосовані й при описах різних станів організму більшості ссавців. Але вже сьогодні поняття здоров'я включає не тільки соматичний аспект, але й ціннісний (це ми бачимо, коли вчитуємося в одне із останніх визначень здоров'я від ВООЗ). Відтак таке розуміння здоров'я певною мірою “пориває” із соціальною нормою і “перетворюється” певний ідеал, якого ми, як розумні і відповідальні особистості, маємо взоруватися. Про таку симптоматику “здоров'я” говорить і Толкот Парсонс – соціальний мислитель, – коли вказує на те, що поняття здоров'я, принаймні у сучасному суспільстві, є таким, котре пов'язує індивідуально-особистісне із універсально-культурним. Потім він додає, що “...фізичне здоров'я, в соціологічному сенсі, означає оптимальну здатність до ефективного здійснення цінних завдань” [1, с. 243]. Вочевидь цим двом галузям знання – антропології й соціалній філософії (або соціології) – йдеться про один і той самий ключовий момент, який до певної міри може описати та пояснити механізми функціонування людських спільнот, чи то первісних, чи то сучасних.

Аби прояснити заявлену вище позицію варто звернутися спочатку до спільного моменту в розумінні людських спільнот як для антропології, так і соціології (принаймні ті їх різновиди, про які згадується тут). Будь-яке суспільство – це своєрідний баланс між змінами та сталістю. Тут мається на увазі те, що кожна спільнота прагне до процвітання, а це вимагає змін (будь-яких) – це з одного боку. Але з іншого боку – кожна спільнота прагне свого відтворення, а це вимагає сталості. На думку і антропологів, і соціологів найефективніше такого балансу спільноти досягають через розробку та культивування таких понять як “норма”. Це поняття покликане впорядковувати не тільки різні

¹ Наприклад у таких: “Безум і нерозуміння. Історія безуму в класичну епоху” (1961), “Народження клініки. Археологія лікарського погляду” (1963), “Наглядати й карати. Народження в'язниці” (1975) та інших.

² В антропології немає спеціальних досліджень “здоров'я”, але варто згадати таких дослідників як В. Тернер, Ж. Баландье, К. Гірц, С. Мур.

протиріччя чи протистояння в спільноті, але й взорувати офіційних шлях для кожного члена спільноти. То оце поняття норми розповсюджується не тільки врівноваження влади й дозволеного, але й на “здоров’я”. В тому сенсі, що функціонування суспільства – виконання певних соціальних ролей. Тому з огляду на ці теорії, здоровим вважається “нормальний” індивід, тобто той який здатен повноцінно виконувати свої соціальні ролі. Наслідком такого розуміння є те, що у поняття здоров’я відсутня ціннісна основа. А якщо індивід не здатен виконувати повноцінно свої соціальні ролі, то в такому випадку звертаються до знахарів (якщо ми говоримо про первісні суспільства) або до лікарів (якщо ми говоримо про сучасні суспільства).

Отож, сучасний погляд на здоров’я як на не просто відсутність хвороби, а певну цінність виник не у сиву давну чи часи Гіппократа, але щонайдавніше у ХХ столітті. Це погляд перетворює “здоров’я” на нову цінність яку потрібно взорувати.

Література:

1. Парсонс Т. Соціальна структура і особистість; пер. з англ. Володимира Верлоки і Вахтанга Кебуладзе. – Київ: Дух і Літера, 2011. – 338 с.
2. Філософія сьогодні. Розмови з Ульрихом Беком, Гансом-Георгом Гадамером, Юргеном Габермасом, Гансом Йонасом, Отфридом Гьофе, Віторіо Гьосле, Ричардом Рорті та іншими. За редакцією Ульриха Бьоме / пер. з нім. Андрія Богачова. – Київ : Альтапрес, 2003. – 186 с.
3. Флек Л. Як постає та розвивається науковий факт. Вступ до вчення про мисленнєвий стиль і мисленнєвий колектив; пер. з нім. Стефанії Пташник. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2019. – 216 с.
4. Фуко М. Наглядати й карати. Народження в’язниці; пер. з фр. Петра Таращука. – Київ: Комубук, 2020. – 452 с.
5. One discipline, four ways : British, German, French, and American anthropology / Fredrik Barth ... [et al.]; with a foreword by Chris Hann. – The University of Chicago, 2005. – 406 p.

Матюхіна О. А.,
Національний авіаційний університет,
kiefilozofia@gmail.com

“ЕТИКА БЛАГОГОВІННЯ ПЕРЕД ЖИТТЯМ” ЯК ОСНОВА ГУМАНІСТИЧНОЇ ІЄРАРХІЇ ЦІННОСТЕЙ

Метою, головною проблемою філософії та медицини є людина, пошук шляхів реалізації людиною повноти свого буття. Визнання життя і свободи особи людини вищими цінностями притаманні європейській філософії. Антропологічні течії у філософії ХХ ст., доводять і захищають цінності індивідуального людського існування. М. Лоський в роботі “Цінність і буття”